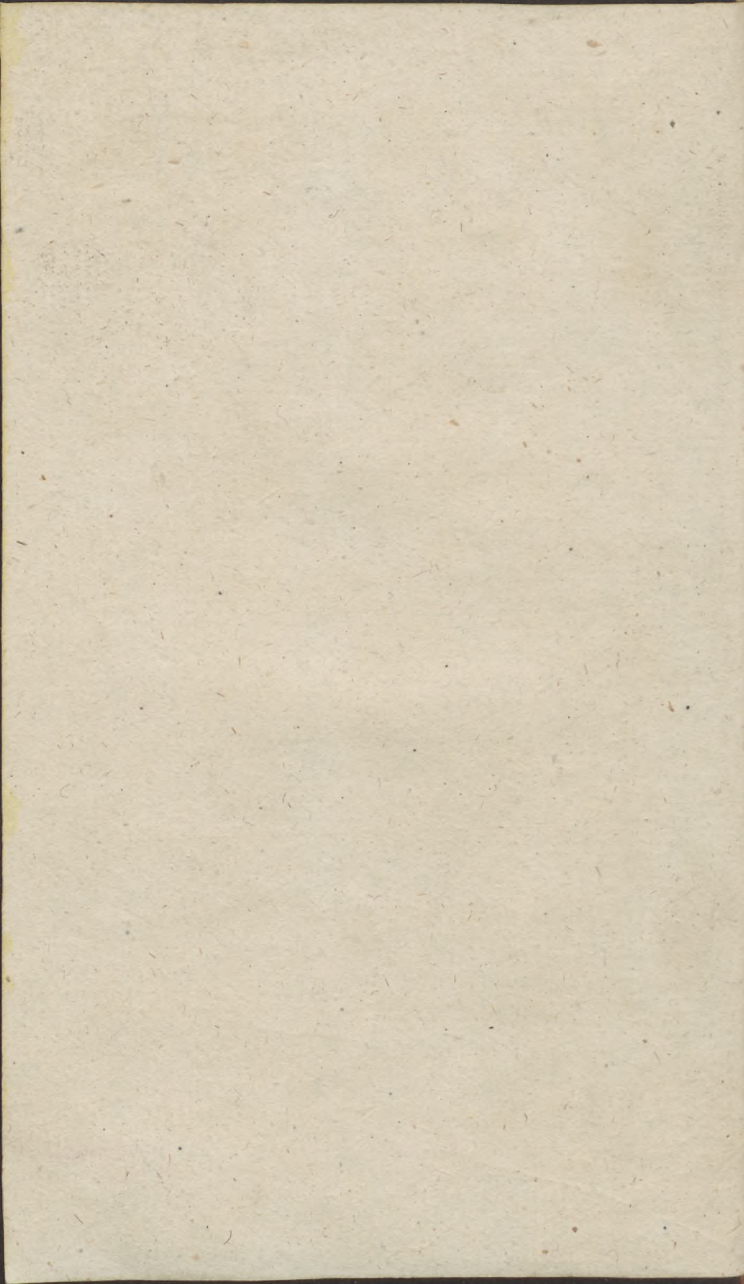

224 242

242. (1)

224.

A B D = ramat.

Eure Tartu linna ramato-lohto loaga.

Perno linna 1814.

Trükkitud Gottardi Markwardi jures.

Ist zu drucken erlaubt worden.

Wienau, den 25ten November 1814.

J. E. P. Steuder, Censor.

A a b d e g h i
 j k l m n o p r
 s s st t u w.

ä, ö, ü.

A B D E G H
S R L M N D
P R G T U W.

a b d e g h i j
 k l m n o p r s
 st t u w.

ä ö ü.

A B D E G H I K L M
N O P R S T U W.

Ab	Eb	Ib	Ob	Ub
ad	ed	id	od	ud
ag	eg	ig	og	ug
ai	ei	ii	oi	ui
ah	eh	ih	oh	uh
af	ef	if	of	uf
al	el	il	ol	ul
am	em	im	om	um
an	en	in	on	un
ap	ep	ip	op	up
ar	er	ir	or	ur
as	es	is	os	us
at	et	it	ot	ut
au	—	iu	—	—
aw	ew	iw	ow	uw

Ba	be	bi	bo	bu
Da	de	di	do	du
Ga	ge	gi	go	gu
Ha	he	hi	ho	hu
Ja	je	—	jo	ju
Ka	ke	ki	ko	ku
La	le	li	lo	lu
Ma	me	mi	mo	mu
Na	ne	ni	no	nu
Pa	pe	pi	po	pu
Ra	re	ri	ro	ru
Sa	se	si	so	su
Ta	te	ti	to	tu
Wa	we	wi	wo	wu

af	efs	helm	fuf
us	ilm	hifp	fuus
af	ofs	hind	faet
aed	org	hing	faem
aeg	ots	hirm	faup
ai	uff	<u>Ja</u>	faus
ait	uul	jook	foer
au	uus	juur	fois
aut	ûfs	jalg	fuim
aur	arst	jarg	faarn
eit	<u>Eltz</u>	joud	farp
o	Hal	jârft	fâft
on	hel	jârm	feft
oal	hiir	jâht	fimp
aas	hool	<u>Kaal</u>	king
aast	hoop	kaas	fits
aw	hunt	fam	folm
aar	harg	feel	fuld
ou	hais	feet	fumb
oun	haud	fon	furg
and	haug	foor	fâft
arm	hein	tot	foht
			foft
			foim

Qu	moon	pais	saag	tuul
laas	maks	poeg	saan	tāt
lin	Mats	pois	saar	taim
loof	mets	poud	sap	toug
luf	muhf	pūs	sep	tōld
liiw	māng	vil	sif	tu hē
luud	mārk	piip	soon	tund
laew	mōdt	piir	suur	tāht
laud	—	paks	sū	tāis
laul	Nap	palg	saun	—
laut	niit	palk	sant	Wō
lōng	noot	part	sarw	wei
leib	nou	pilm	sild	maat
toug	nōāl	—	silm	wak
laast	nōdr	Kiud	surm	wil
laps	nōps	riif	sōlg	waew
lehm	nahf	roog	suits	waim
leht	nurf	raud	suld	waht
lin	—	rōdm	sulg	warš
lust	Bu	rāim	—	wasē
—	pea	rlift	Ed	wend
Ma	pāam	rind	taat	wālk
meel	pael	—	tal	wōrk
mees	paif	—	tuf	—
		Su		

Ze on lai.
 Lep on lai.
 Aast on pitt.
 Kois on pitt.
 Laud on suur.
 Måla on suur.
 Pin on suur.
 Za sui on suur.
 Vår on jårst.
 Kuub on uus.
 Mo kóht on táis.
 Rot on táis.
 Roer on hul.
 Beips on suur jårw.
 Laps on sårst.
 Roer on tru.
 Wars on noor.
 Rust poolt tuul on?
 Tui on fiilin.
 Moor fu.
 Ku on táis.

Za lódtz on táis.
 Ilin on fuin.
 Sui on tólp keel.
 Zal on hea lódtz.
 Zal on nórk meel.
 Kam on arm.
 Leib on nást.
 Leib on kúps.
 Mees on lest.
 Kirk on lest.
 Póng on kóor.
 Uts hea ford lund.
 Se on liig.
 Mees on maas.
 Laps sóob ja joob.
 Kel on pool kolm.
 Se on auus, kes
 head teeb.
 Lind on kæs.
 Jårg on ká.

2.

Ab-bi
 A-dam
 ad-der
 ah-bi

ah-ne
 ah-nus
 am-bo
 am-met

an-ni
 ar-ro
 as-si

Eh-te
el-lo
em-ma
em-maf
E-wa

Hab-be
háb-bi
hád-da
hai-ge
ha-mer
ham-mas
Har-jo ma
har-ri
Hei-na fu
hel-de
he-ring
hia-gi
him-mo
Hi-o ma
hób-be
ho-ne

Ia-ni fu
ih-ho
il-lo
In-gel

jög-gi
is-sa
is-sak
Jür-ri fu
Jum-mal

Kab-bi
Ka-dri
kág-go
kám-mal
kás-si
kah-jo
ka-sik
kal-la
kan-del
kan-gas
kan-ge
kan-na
kaps-tad
kar-ro
kas-so
kas-te
kat-tal
Kei-ser
kin-nas
fir-ri
fir-wi

kób-ha
koh-bus
kub-bi
kül-la
kur-ri

Lad-do
lah-fe
lah-ti
lais-kus
lam-mas
Lau-pääw
La-us
law-wa
lei-sik
le-tif
lih-ha
lin-na
Lo-ja
lou-na
lub-bi
lih-ter

Mäd-da
mäh-bi
mag-go
Mah-la-fu

Mar-ret
Mar-ri
Mih-fel
môt-te
mois-tus

Rab-ba
nae-ne
nâd-dal
nâv-po
nel-li
nim-mi
nin-na
nôg-gi
nug-ga

Od-de
di-ge
di-gus
ôl-lut
ôm-blus
oh-hi
oi-nas
on-no
or-ras
os-sa

Pad-da

pâr-ris
pai-o
pal-jo
per-re
pik-ne
pis-sar
pôd-der
pôr-fas
pud-dro
pih-ha
pih-hi
pu-sep

Rab-ba
rad-da
rââs-fas
rah-ha
rah-ho
rah-was
ra-mat
ram-mo
ras-fe
rat-fas
raud-sep
re-de
rei-fas
rid-da

ri-ded
rik-fas
rô-mus
roh-hi
Root si-ma
Ru-no-ma

Sad-da
Sat-sa ma
sam-mo
san-na
sel-ge
si-ga
sôd-da
sôs-trad
shd-da
sul-la
su-rus

Tab-ba
tân-na
tân-no
Tal-lin
tal-we
tap-po
Tor-tolin
tig-ge
ter-ra

fer-wis
tin-na
tob-bi
toi-tus
to-res
tind-di
tuh-hi
tind-dar
tur-ro

U-ba
ud-do
uh-ke
uk-sik
ul-lem
u-lits

un-ni
us-sin

Wad-der
wae-ne
wag-gew
wah-hi
war-ran
wa-gen
wag-ga
wal-ge
Wal-galin
wale
wal-lo
wals-tus
wan-ter

wan-na
wargus
war-ras
war-ri
was-tus
wer-ri
wes-si
wig-ga
wiim-ne
wit-ti
wor-ro
wos-sa
woi-mus
wod-ras

Kiwwi on kowwa.
Zaigen on pehme.
Lamma on wagga.
Hunt on tigge.
Merri on suggar.
Maggi on forge.
Lummi on kilm.
Werri on leige.
Abhi on soe.

Reew wesji on pal-
law.
Emma on wanna.
Tuddar on noor.
Waat on tuhhi.
Ket on wilja tais.
Lummi on walge.
Kubbar on must.
Kiwwi on raske.

Sula on kerge.
 Bäär on selge.
 S on pimme.
 Mo firwes on ter-
 raw.

Sonugga on nürri
 Söbber on tru.
 Karwal mees on
 walst.

Toggi on lai.
 Oja on kitsas.
 Willi on walmis.
 Pu on tores.

Kon krooksub.
 Kaarn krooksub.
 Koer augub.
 Lind laulab.
 Härq ammuub.
 Lammaš rögib.
 Kanna poeg piitsub.
 Siga röhhib.
 Hiir kirub.
 Tuul wingub.
 Kon fargab.
 Kierp fargab
 Us romab.

Lind lennab.
 Kalla ojub.
 Laps maggab.
 Laps lnaerab.
 Laps nuttab.
 Laps öppib.
 Laps mângib.
 Berri jookseb.
 Kirowi on maas.
 Tal imneb.
 Lammaš sööb.
 Laps fastwab.
 Pu tertab.
 Pu öitseb.
 Pu kannab wilja.
 Willi saab walmis.
 Rohhi nartsib ärra.
 Bäär paistab.
 Wiim teeb mâr-
 jaks.
 Kaste teeb mâr-
 jaks.
 Tuul puhhub.
 Tuul teeb kuimaks.
 Rohhust saab hei-
 na.
 Lehm sööb roheto.

Hunt sööb lamba
ärä.

Lehm annab pima
ja lihha.

Pu annab wilja.

Pu willi on mag-
gus.

Haige tunneb wal-
lo.

Urst wahhest aitab.

Koer walwab ösel.

Ku annab ösel wal-
gust.

Wiljast saab jahho
tehtud.

Jahhust saab tai-
gen.

Taignast saab lei-
wa.

Leib täitab köhto.

Hanni annab sul-
ga, raswa ja lihha.

Turbas põlleb nen-
da kui pu.

Juukse karwad sa-
wad halliks.

Raswast sawad
küünlad tehtud.

Ei üksti sa tota süa
Jagga mehhel is-
wiis.

3.

Ab-bi-faas.

ab-bi-mees.

äm-ma-rik.

ät-ti-fas.

ah-he-lad.

ai-tum-mal.

and-min-ne.

an-gri-as.

Et-si-tus.

E-le-want.

el-la-jas.

es-mas-pääw.

Haap-sa-lilin.

här-jak-sed.

hag-ga-nad.

hob-bo-ne.

Jäl-les-tus.
im-me-täht.

Kad-da-fas.
kah-hef-sa.
kam-gro-pool.

kan-na-rik.
kan-ne-pid.

kar-ja-ne.

Ka-sa-fad.

kas-so-fas.

kas-wan-dik.

kaw-wa-lus.

kört-si-mees.

kõw-we-rus.

koh-ha-ne.

ko-lipois.

kõl-ma-pääw.

kool-mees-ter.

kud-dru-sed.

küb-bär-sep.

kü-nar-pä.

Küün-laku.

Küün-la-pääw.

küün-ra-pu.

kun-nin-gas.

kun-ning-riik.

Kur-re-saar.

kur-wit-sid.

kut-si-fas.

kawal-ge.

Kak-fu-ja.

lat-ti-fas.

Let-ti-mees.

lin-na-sed.

lo-min-ne.

lug-ge-ja.

lus-si-fas.

Mah-la-tu.

mets-mes-si.

Mait-min-ne.

näl-fi-as.

nart-sa-fas.

nõr-gus-tus.

On-ne-tus.

õn-nis-tus.

õh-ha-fas.

õh-be-lif.

or-ra-wad.

Pah-fla-pu.
pah-han-dus.
pal-la-kad.
pen-ni-foorm.
pih-la-pu.
pil-li-roog.
pim-me-dus.
poi-se-fe.
pun-na-ne.

Ro-ma-ja.
Root-si-mees.
ruu-ma-lus.
rus-si-fas.

Sad-dul-sep.
sal-la-lif.
san-nu-med.

Ullein wallitfeh.
Allamad kuulwad
sanna.
Sullane kuleb per:
remehhe sanna.
Tindruk kuleb per:
renaese sanna.

sip-pel-fas.
so-li-fas.
siig-gi-se.

Ta-ni-ma.
Ta-ni-el.
tob-bi-ne.

Ug-gu-ris.
tib-het-sa.
un-ni-ne.

Wah-tra pu.
wal-la-to.
war-bla-ne.
was-ta-ne.
wes-si-ne.
wih-ha-ne.

Kuld on kollane.
Berri on punna:
ne.
Selge taewas on
stunine.
Lihha tedetasse peh:
mets.

Munna fedetaks
fowwaks.

Runningas on rik-
fas.

Kirriko sant on
maene.

Pea wallotak.

Nahk higgistab.

Seitse werst on üks
pennikoorm.

Elewant on suur
ellajas.

Warblased tewad
wiljale põllo peäl
paljo kahjo;

agga nemmad te-
wad ka paljo head,
sest nemmad sõwad
ussid ärra.

Laps on wahhest
wallato.

Lapsed mängiwad
hea melega; se on
tiul hea, agga nem-
mad peawad ka
wahhest õppima.

Armad lapsed!

Kuulge omma issa
ja emma sanna, et
teie käsfi hästi käib.

Jummal ei jätta
ühtegi asja undlik-
taks.

Keik hakkatus on
raste.

4.

Ab-bi-el-lo.

äk-ki-lin-ne.'

am-me-ti-mees.

an-ger-pis tid.

ar-mo-fen-ne.

ar-wa-mat-ta

aw-wi-ta-ma.

Ch-bi-ta-ma.

ek-si-ta-ma.

Hä-d-da-lin-ne.
hän-na-lin-ne.
här-ja-ten-ne.

Jag-ga-min-ne.
im-me-teg-go.
Jum-ma-la-ga.

Käs-so-tund-ja.
kah-hek-sa-mas.
kak-si-pid-di.
kan-na-ta-ma.
kar-pi-ten-ne.
kar-ri-kak-rad.
kas-si-tap-pud.
ke-do-wil-li.
ke-le-kand-ja.
kei-ti-pid-di.
kib-be-das-te.
kir-ja-tund-ja.
kir-ri-ko-mees.

kor-ra-lin-ne.
kns-la-ten-ne.

Pau-la-ta-ma.
lep-pi-ta-ma.
liib-hi-ten-ne.

Maar-ja hei-nad.
mes-si-la-ne.

Näg ge-mat-ta.
nel-ja-kes-te.

Sh-ho-ten-ne.
öm ble-min-ne.

Pil-la-ta-ma.

Ris-ti-is-sa.

Sin-ni-ta-mar-jad.

Wih-has-ta-ma.

Munna on inimargunne.
Maia on nelja kandilinne.
Innimenne on terve.
Innimenne saab wahhest haigeks.
Arst aitab meid saggedaste.

Suul on pikkad päwad ja lühikesed ööd.
Talwel on lühikesed päwad ja pikkad
ööd.

Kes sui ajal laisk on ja middagi ei korja,
sel ei sa talwel middagi süa; ning kes om-
mas lapse põlves ja noruskes middagi ei
õppi, peab ommas wannaduskes nälga
nägema

Jummal jaggab iggaühhele omma' ossa.

Inimenne, kes head ei te, hakkab kur-
ja mõtlema ja teggema.

Inimenne võib iggas põlves rahhul
olla ja õnne leida, kui temma agga iggas
põlves moistab toime sada, kui ta sedda
teeb, mis temma kohhus on tehha, ja selle
pärast holelik on et ta võiks ikka enam
eddasi sada.

Sippelkad tevad ikka priksuste tööd,
sepärast ütleb pühha kirri: Minne sip-
pelka jure, sinna laisk! wata temma wiisid
ja sa targaks. Et temmal küll polle peä-
likkut, ei üllewatajat egga wallitsejat: siis-
ki walmistab ta omma leiba suul ja korjab
kokko omma toidust leikusse ajal.

Elewant ellab Asia=maal. Temma kaks
hammast nimmetakse walge=luuks.

Suur wallastalla on sadda ja kaks kümmeend jalga pikk.

Maad kuiwatatakse ärra tulest ja päwa paistest, ming fastetatakse jälle wihmast ja fastest.

Sare-maad on keikis paikus wega ümberpiratud, nenda kui Kurre-saar, Muihoma, Hio-ma.

Keik ellajad ellawad, inimessed e l a w a d k a. Keik ellajad on, kui nemmad ilmale tulleswad, pissokessed ja nored, ja kasvawad suremaks ja sawad wannaks. Inimessed, kui nemmad sünniwad, on k a p i s s o k e s s e d ja n o r e d ja kasvawad siis suremaks ja sawad wannaks. Keik ellajad peawad ärra koolma, inimessed surewad k a ä r r a. Agga inimessed on ommetigi paljo kallimad kui keik ellajad, sest meil on meel ja moistus, sepärrast woime meie paljo asjo oppida, meie moistame k a r ä k i d a ja sedda üttelda, mis meie ommas süddames mõtleme, ja meie hing peab iggaweste ellama.

Inimenne näab, tuleb, haistab, maitseb ja tunneb.

Opetusse,
mis Siraki Tarkusse-ramatust
keige ennamiste lastele tullemad
tähhele panna.

Keik tarkus on Jummalä käest ja on
temma jures iggaweste.

Tarkusse hallikas on Jummalä
sanna.

Jummalä sannad on temma teud.

Tarkusse hakkatus on Jummalat
kartma; agga kurja moistma polle mitte
tarkus.

Jummal on tarkusse wäart ja wäg-
ga suur, ja temma wäggi on immelik.

Jummalä silmad on tuhhat kord sel-
gemad kui päike ja waatwad keige inni-
meste tede peäle ja pannewad tähhele sal-
lajad kshhad.

Keik inimeste teud on temma ees, ja
temma silmade eest ei woi ühtegi warjule
jada.

Ei ühteainuski mõttet ei olle temma
ees sallaja, ei ühteainuski asja ep olle
temma eest warjul.

Keik Jummalä teud on wägga head,

ja ommal aial sünnib se teik, mis ta seäb-
nud. — Temma on omma tartusse su-
red asjad kauniste ehhitanud.

Temma teud on teik head ja ta annab
teik tarwidust kätte sel aial, kui tarwis
on, ja ep olle tarwis öölda: Se asfi on
pahhem kui teine; sest teik leitakse ommal
aial ääse ollemast.

Nenda kui temma surus, nenda on ka
temma hallastus.

Jummal hallastus on willetsusse
aial ni armas kui wihma pilwed poua
aial.

Jummal on koptomoisija, ta ei
pea ei ühheste luggu.

Kui pottiseppa sou temma kä on, et
ta teik, mis ta kätte wõttab, omma me-
le järrele walmistab: nenda on inni-
messed selle kä, kes neid teinud, et ta
nende kätte maksab omma arwamis-
se järrele.

Ärra ütle: Ma ollen patte teinud ja
mis hädda on mul sest olnud? sest Jum-
mal on pikamelesinne, ei ta jätta so
kätte näggematta.

Ärra olle Jummal kartusse was-

to sanna kuulmatta ja ärra tulle temma jure kahtlase süddamega.

Kes Jummalat kartwad, otswad mis temma mele pärrast, sest Jummal kartus telab patto.

Ärra õppeta omma suud mitte wan-
duma ja ärra wõtta wisits sedda, kes
pühha, nimmetada ilma asjata.

Kui fegi loeb ja pärrast wannub,
mis sanna wõttab Jummal kuulda?

Kes Jummalat kardab, sel peab
wimaks hea põlli ollema ja ta peab ar-
mo leidma omma surenisse päwal.

Keige ello aial armasta Jumma-
lat ja hua tedda appi omma õnnistus-
fets.

Waatke wanna põlwe rahwa peäle
ja katske, kes on ennast Jummalat
kätte uskunud ja on häbbisse sanud?
ehk kes on jäänud temma kartusse sis-
se ja on mahha jäetud? ehk kes on ted-
da appi hüüdnud ja Jummal ei ol-
lets temmast holind?

Kes Jummalat armastawad, tül
need hoidwad temma teed.

Hea ja kurri, ello ja surm, waesus
ja rikkus tulles Jummalat kääst.

Kes Jummal peäle lödab, sel ep
olle ei ühheftki pudo.

Kes Jummalat kardab, se ei kardab
muud middagi ja ei lähha mitte arraks,
sest Jummal on temma lotus.

Reige hea teo sees ussu Jummalat
ommas hinges.

Kiitke keit Jummalat, kes üksi
sured asjad teeb, kes emma ihhust meid
elus hoiab ja wöttab omma hallastust
mõda meiega teha.

Enne kui sa pallud, walmista en-
nast.

Jummal on meid omma ennese sar-
natseks teinud.

Ta on meile üllesarwatud päwad ja
aega annud ja ou meile melewalda annud
selle ille, mis mapeäl on.

Ta on algmisest inimest teinud ja
on tedda jätnud temma tahtmisse kät-
te.

Inimessed on Jummal kdest wiis
meelt kätte sanud, agga kuendamaks on
ta neile moistust andnud ja seitsmen-
daks kõnnelemist.

Moistusse tundmisega on ta meid
tāitnud ja meile head ja kurja näitnud

ja meile ütteinud: Hoidke ennast feige
üllekohto eest, ja on iagailhhele kásko
annud temma liggimesse párrast.

Innimesesl on norelt põlwest himmo
kurja járrele.

Põggene patto eest kui uasi eest, sest
kui sa temma liggi tulled, siis wõttab
ta sind kiini.

Árra te kurja, siis ei sa kursus sind
fátte.

Kui patto aeg on, siis põra ümber.

Olled sa patto teinud, siis árra kas-
wata teps enam siina jure, ja wallu
õmma endiste pattude párrast, kui sa
táigeste põõrnud.

Árra wiibi mitte Jummalale pole
põõrdes ja árra wita aega ühhest pá-
wat teise.

Árra lasse ennast keelda aegfaste pal-
lumast ja árra wiibi surmani õigeks
sades.

Põra Jummalale pole ja játta pat-
tud mahha; pallu temma palle ees ja
árra pahhanda enam Jummalale
meelt.

Reit libha láhháb wannaks kui rie,

sest se on se seadus maailma algmisest:
Ea pead tõeste surema.

Keik, mis mullast on, saab jälle mul-
laks, otse kui keik wessi merresse tag-
ga'i lähhab.

Ukhe inimesse päwa arro on sadda
aastat, kui paljo on; agga millal igga-
üks ärra sureb, se on teadmatta.

Keige omma teggude sees mõtle om-
ma wimiste asjade peale, siis ei te sin-
na patto ei ellades.

Tänna kord minnule ja homme sulle.

Otse kui wee-tilk merres ja liwa-ter-
ra; nenda on tuhhat aastat iggawes-
ses aias.

Igga lojus armastab omma suggu
ja igga inimenne omma liigimesi.

Urwa omma liigimesse asjad ärra
omma ennese asja järrele ja panne
keik asjad hästi tähhele.

Jummalal ja innimestel on wägga
pahha meel uhkussest.

Sedda surem sa olled, sedda ennam al-
landa ennast.

Kui teised sind üllemaks on pannud,
siis ärra surusta; olle nende seas kui
üks nende selfsist.

Ärra olle julge omma warrandusse
peäle ja ärra ütle mitte: Mul on kü
et moitsin ellada.

Ärra otst kitust riette pärrast.

Ärra põlga keddagi, kes sant peält
näha. Messilane on püssokenne lin-
dude seast ja temma willi on üllea kui
muud magusad asjad.

Ärra tõsta ennast sureks, et sa ei
lange ja habbi ei sada omma hingele.

Terwis ja hea põlli on parrem kui
keit kuld, ja tuggew ihho ennam kui ot-
sata warra.

Üks terve waene, kes ommas ram-
mus kange, on parrem, kui rikkas, kes
ommas ihhus hädda tunneb.

Kui sa wägga palju sõõd, siis saad
sa haigeks, ja ahne sõminne sadab kõh-
ho: wallo.

Rassin ihho maggab terwisega, ta
touseb warra üles ja temma hing tem-
maga.

Libhe täitmatta inimessse peäle tul-
leb se waew, et ta ei moi mata ja et
ta saab wiibaseks ja wallo tunneb.

Wiin on palju ärra rikkunud.

Ärra sunni omma liggimest mitte
ennese jure joma.

Kes kassin, se pikkendab omma ollo.

Ärra olle holetu ommas haigusse,
waid pallu Jummalat ja pärrast käs-
si arsti tulla.

Jummal on arsti-rohhud ma seest
lonud ja moistlik mees ei põlga neid mitte.

Muusta arsti nenda kui kobbud on
ja omma tarwidusset, sest Jummal
on tedda ka lonud.

Lihhe surno pärrast nutta. — Mässi
temma ihho kinni nenda kui kobbud
on ja murretse temma mattuksed. Ag-
ga lasse ennast trööstida temma pär-
rast, kui ta waim saab ärra lahkunud.

Wihhane mees ei woi digeks mois-
tetud sada.

Ärra kihhuta ennast selle süddant,
kes wihhastud on.

Pitka melega innimenne kannatab
dige aiani ja hea meel tassub temmale
wimaks kasso küü.

Mia omnad asjad ärra tassase me-
lega, siis armastab sind igga armast
innimenne.

Mõtle wimiste asjade peäle ja jätta wihhawaeno mahha, et sa temmale ei sada hukkatust ja surma ja jä lastude siisse.

Seisa riust rahho, siis teed sa patto wähhemaks; sest wihhane inimenne tõstab rido.

Se on hingele kibbe, kui wina rohkeste juakse; se kihhutab riule ja õnnetusfele.

Anna omma liggimesse illefohhut andeks ja siis antakse so pattud andeks, kui sa pallud.

Üks äkki melega wihha sütab tullokest põllema ja äkki melega riid wallab werd

Ärra anna omma hinge kurbdusse ja ärra waewa mitte isseennast omma nonga.

Kurbdus on paljo tapnud ja ärra rikkunud ja ei olle ommeti ühtegi kas: so seal sees.

Kaddedus ja wihha lühhendawad päwad, ja tühi murretseminne teeb wanaks enne aega.

Kui keai ei moi mata rikkusse pärrast, se lõppetab lihha ärra ja murrefelle pärrast ei lasse mata.

Se on maggus ello, kui tõ teggia
ommaga rahhul on.

Innimesse südda mudas temma
näggo eht heaks eht kurjaks, ja südda,
mis haljas on rõmo sees, teeb palle
heaks lahteks. Lahke palle näitab üles
head süddame kumbed.

Kes pattuste himmude wasto pannes,
se ehitab omma ello kauniste.

Innis on se, kedda temma hing huk-
ka ei moista.

Ärra olle rummal ei suremas eg-
ga wähhemas asjas.

Sepärrast et ööldakse: se on ühes
teik, on mitto patto teinud.

Kes moistmatta, ei se panne aega täh-
bele.

Tark innimenne on murrelik teikis
asjus ja watto aial hoiab ta ennast et-
stusse eest.

Enne peab üht asja moistma kui sed-
da hakkama, ja enne peab nou pidda-
ma ja pärrast se järrele teggema.

Ärra te ühtegi ilma nouta.

Ärra otsi mitte, mis sul wägga ras-

te, ja ärra püa mitte, mis sul wägga fange.

Ärra põlga mitte tärkade jutto ja kõi nende õppetusse sannade järrel, sest nende käest woid sa head õppetust saada.

Kui tegi tark on, siis hoia selle pole.

Otse kui se on, kes warjo tautab ja kuult takka aiab, nenda on se, kes unne-näud tähhele panneb.

Unne-näud on mitto petnud ja kes nende peäle on lootnud, on eksitusse sisse sanud.

Laiskus on palju kurja õppetanud, ärra heida sepärrast mitte laiskusse peäle.

Ärra olle laisk egga tõtter omma tegaude sees.

Ärra wihta tööd, mis waewaga tehakse, egga põllo tööd, mis keige kõrgemast on lotud.

Jä omma animeti peäle.

Mis sa norel põlwel ei olle kaggonud, kuidas tahhad sa sedda wannas eas leida?

Mõttele nälja aia peäle sel aial, kui küll kõi on ja waesusse ja pudo peäle riikusse päiwil.

Panne kirja, mis sa wälja annad ja wasto wõttad.

Aita waest ja ärra lasse sedda enne-
sest ärra tühjalt sedda, möda, kui temmal
tarwis on.

Aita liigimest omma joudo möda.

So kässi ärgo olgo wälja sirrutud wot-
tes, egga finni jälle andes.

Ärra jätta waest toitmatta. Põra
omma kõrwa waese pole ja wasta temma-
le rahholisfel wiisil tassase melega.

Kes leiba rohkesti wälja jaggab, sed-
da õnnistawad õigede uled ja tunnistus
temma headussest on tõssine.

Kes leiwaga kallis on, selle wasto nur-
risedad rahwas ja tunnistus temma sit-
tussest on walli.

Panne ommad anded lukko tahha, wae-
se siidamesse.

Waele põlwe ei pea ikka ärra põlgma,
egga sedda rikkast, kel ep olle meest, ei
tulle sureks panna.

Kel halle meel on, se laenab liigimes-
sele.

Egena liigimessele sel aial, kui temmal

tarwis on, agga anna ka omma liggi-
messese jälle digel aial.

Mitto on sedda, mis neile laenatud,
arwanud kui leitud ja on waewa teinud
neile, kes neid aitnud.

Hea mees saab käämehheks omma lig-
gimesse eest.

Ärra unnusta kää-mehhe armo. Pat-
tune arwab kää-mehhe warrandust en-
nese omma ollewad ja kes tännamatta me-
leaa on, jättab sedda kimpusse, kes tedda
peästnud.

Uks ustarw söbber on üks tuggew warjo
paik; kes tedda leiab, se leiab õnnistusse
warrandust.

Ustarw söbber ei sünni mingi wasto
ärä wahhetada.

Ärra unnusta söbra omma süddames
ja mõtle temma peäle, kui sul warrandus on.

Ärmasta söbra truiste ja olle ustarw
temmaga; agga kui sa temma sallajad
asjad ilmutad, siis ei sa sinna tedda en-
nam kätte.

Ärra jätta mitte wanna söbra mahha,
sest uus söbber ei olle mitte teise sarnane.

Sõbra ei tunta mitte hea põlwe ajal ja wiibamees ei jä tundmatta õnnetusse aial.

Kes kiirwid lindude sekka wiiskab, pilsetab neid ärra, ia kes sõbra teotab, se kautab sõbrust.

Pattune inimenne seggab sõbrad ärra ja sadab rahholiste wahhele keele peksumist.

Ärra mõtta ette ei ühteainust waltet teise ette waltetada, sest se ei tulle heaks, kui sa olled harrind se peäle.

Walle on pahha asst inimessel.

Ärra olle karmal.

Kes auto kaewab, langes siina sisse, ia kes kõiit wõrguts panneb, seddawoetatse sega kinni.

Kurjat kõnnet tõstetakse faggedaiste ia ärra ussu teit kõnnet.

Enne kui sa järrele kulad, ärra laida mitte sedda möda kui sa kuled.

Üks kõrwalinne ia kahhekeelne on arranetud, sest ta on paljo rahholissti hukka saatnud.

Willi näitab üles, kuidas pu on hoi-

3.

tud; nenda näitwad mõttede kõnned
innimeste süddamed illes.

Innimest katsutakse läbbi temma kõn-
nedeft.

Kes sallaiad asjad ilmutab, se on us-
ko kautanud.

Ärra olle nobbe omma kelega.

Kui teine rägib, siis ärra lobbise paljo.

Ärra wasta mitte enne kui sa kuled
ja ärra tulle kõnnega wahhele, kui tei-
ne kõnneleb.

Ärra olle mitte kahtlase melega ja
ärra warritse mitte omma kelega.

Pahle su teeb ennesele paljo sõbro ja
se keel, mis hästi moistab räkida, woib
paljo häid kõnnesid kõnnelda.

Häbbene ennast need sannad wälja
räkimast, mis sa olled kuulnud ja sal-
laja kõnnet ilmutamast; siis olled sa
tõeste häbbelik ja leiad armo iggaüh-
he innimesse eest.

Ärra rägi illes wõbraid ello wiist
ei sõbrale egga wihamehhele.

Kes omma keelt tallitseb, se woib sel-
le jures ellada, kes järrele ei anna, ja
kes tühjad juttud wihtab, se tunneb
wahhemat waewa.

Õnnis on se, kes omma suga ei eksi.
Kes head pöörab kurjaks, se teeb karm-
walaste, ja laidab ka kurjaste need as-
jad, mis korda lähebwad.

Parrem on nomina kui sallaja wi-
hastama.

Se on pahha wiis ühhest inimes-
sest, kui ta ukse taga sallaja kuulab.

Õnnis on se rikkas, kedda leitakse il-
ma laitmatta ollemast ja kes ei käi
kulla järrel.

Monni saab rikkaks et ta kassinas-
te ellab ja tallele hoiab

Se tõ-mees, kes jodik, ei sa rikkaks.
Sikkel mehkel ei kolba rikkus mitte.
Kes isgi ennese wasto kurri on, kel-
le wasto peaks se hea ollema?

Kuld on mitto ärra rikkunud.

Mitto on saddunud hädda sisse rah-
ha pärrast ja nende hukatus on sün-
dind nende silma nähhes.

Üllekohtuste warrandus kuwab är-
ra kui oia ja saab äkliste otsa kui suur
pitkne wiimaga.

Kes kulda armastab, se ei olle õige.

Jummal on isä auustanud ülle laste
te ja emma meelevalda ülle poegade on
ta kinnitanud.

Auusta omma isä tö ja sannaga,
et temma õnnistus so peale tulleks,
sest isä õnnistamine kinnitab laste
koia; agga emma ärra wanduminne
kissub nende allused ümber.

Auusta omma isä teigest süddamest
ja ärra unnusta mitte omma emma
lapse-waewa. Mõtle et sa neist olled
sündinud ja mis woid sa neile jälle tas-
suda nenda kui nemmad sulle head on
teinud.

Se on kui teotaja, kes isä mähha
jättab ja kui Jummalast ärra wannu-
tud, kes omma emma wihhastab.

Laps olle abbits omma isäle temma
wannuskes ja ärra kurwasta tedda tem-
ma elto aial.

Ärra te mitte innimessele häkbi tem-
ma wannas eas, sest monned meie seast
sawad ka wannaks.

Ärra olle lobba wannade hulgas.

Kolme asja parrast ollen ma rõmus
kül, mis Jummal ja innimeste meelt
armsad on: kui wennad ühhel meel
on, kui sõbrus liggimessega ja kui mees
ja naene hästi teine teisega leppivad.

Katsu et sa olled hea nimme al. —
Ärra sada omma aule teotust.

Olgo neid kül palju, kes soga rahho
piddawad, agga waewalt olgo üksai-
nus tubhandette seast so nou-andja.

Mis bundil on teggemist lambaga?
Menda ei olle pattusel teggemist jum-
malakartlikkoga.

Ärra lasse ennast igga ühhest tulest
aiada ja ärra käi igga tee peäl.

Ärra te pahha orjale, kes diete tööd
teeb, egga palgalissole, kes teeb, mis
kohhus.

Häbbene ennast wäit jämaft selle was-
to, kes sind terretab.

Ärra ilmuta iggamehhele, mis so
süddames, siis ei sa ta sind karmwalas-
te tännada.

On sul weiksed, siis hoia neid.

Hommiko : palwe.

Armas taewane issa, ma tannan sind teigest süddamest et sa mind minnewal õsel teige kurja eest olled armolikkult hoidnud ja kaitšnud. Rahhoga ma olen magganud ja terwelt olen ma ommast unnest ülestoušnud. Ma pallun sind nüüd, armas Jummal! aita ka sedda päwa hästi lõppetada. Anna omma armo et ma ühtegi kurja ei te, et ma issa ja emma sanna kulen ja ikka ning allati so pühha mele pärrast teen ja ellan. Siis olen ma so armas laps ja sa wõttad mind siin aialikkult ja seäl iggaweste õnnistada. Amen.

Palwe enne sõma : aega.

Armas taewane issa, ma wõttan ta omma leiba, mis sinna armust meie ihho toidussetš olled annud. Oh anna omma armo, et ma ikka tähhele panen, et keik sinno käest tulleb, mis mul tarwis ja hea on, et minna teige omma ello aial sind kidan, tannan ja so sanna kulen. Amen.

Palwe parrast sõma-aega.

Ma tannan sind, armas taewane is-
sa, et sa mind jälle olled sõotnud. Oh
anna ka eddespidi ommast heldusfest,
mis mul ello toidusfeks ja ülles pidda-
misfeks tarwis lähhab ja aita mind al-
lati tannoga ja sinno auuks sedda pru-
kida, mis sa minnule jaggad. Snnista
mind nüüd ja iggaweste. Amen.

Shto-palwe.

Ma tannan sind, helde Jummal! et
sa mo palwet olled kuulnud, et sa jälle
sel päwal mind olled aitnud ja keige
ihho ja hinge kahjo eest olled kaitšnud.
Oh anna mulle heldeste andeks, kui ma
tanna ollen sinno wasto eksinud, sest
ma kahhetsen sedda keigest süddamest ja
tahhan omma ello parrandada. Hoia
ka sel õsel mind ja keik minno ominad
ja kela keik kurja ja kahjo. Sinnule
ma ellan, sinnule ma surren. Amen.

Palwe.

Armas taewane issa, aita meid sinno heldust ja armastust ikka hästi tähhele panna et meie heldusse ja armastusse polest sinno sarnatseks same: siis teme meie laste wiisil hea melega ikka so tahtmist nenda kui pühhad Inglid taewas ikka sinno tahtmist tewad. Oh sa annad meile iggal päwal palju head. Keit, mis tões, on sinno and, sa armas helde issa. Ehk meie küll saggedaste sinno wasto eksime, ommeti sa teed keit hästi ja õnnistad meid teigil wiisil. Oh et meiegi wõttaksime õnnad wennad, keit innimesed, teigest süddamest armastada nenda kui sinna meid armastad ja meile teikile head teed. Anna omma armo et meie pääw päwalt parremaks same ja aita meid et meie teige hõlega teige kurja eest ennast hoiame. Sa armas pühha issa taewas, tule meie palwe. Amen.

